

№ 29 (850)
Жнівень 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ☞ Ушанаванне: Ян Баршчэўскі,
Вольга Церашчатава, Цётка –
стар. 2, 5
- ☞ Талака: літаратары Ганцавіччыны –
стар. 4
- ☞ Знаходкі: раскопкі ва ўрочышчы
Савінкова гара –
стар. 6

У г.п. Акцябрскі прайшоў XI Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня»

Фота Дар'і НЕСЦЯРЭНКА

Падрабязней чытайце на стар. 3

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ **3 27 ліпеня** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» працуе персанальная выстава мастачкі Алены Краснашчокавай «Ад роднага парога».

У экспазіцыі прадстаўлена больш за 30 карцінаў, напісаных алеем у розных перыяды жыцця мастачкі. Нацюрморты, пейзажы выкананыя ў стылях рэалізму, імпрэсіянізму і пуантылізму.

Вандроўкі, дом, родныя людзі, школа, сябры – усё гэта адлюстраванае ў творчасці Алены. І хоць мастачка цяпер жыве і працуе ў Маскве, менавіта родная зямля наталіла яе энергію спасціжэння, расправіла крылы, навучыла самаму каштоўнаму ў жыцці – любові. Беларусь – гэта месца моцы аўтара. Яе творы нясуць святло, дабрыву, любоў да людзей, якія жывуць і працуюць на беларускай зямлі.

Творы Алены знаходзяцца ў дзяржаўных і прыватных зборах Беларусі, Расіі, Украіны, Германіі, Ізраіля, Егіпта, Турцыі, Англіі, Францыі, Швейцарыі, Італіі, Нідэрландаў, Аўстраліі і ЗША.

Палюбавацца роднымі вобразами можна да 9 жніўня.

✓ У Арт-гасцёўні «Высокае м'ста» **4 жніўня** адкрылася выстава эстонскіх мастакоў асацыяцыі «**Міжнародная лабараторыя мастацтва**».

Асацыяцыя створаная ў 2016 г. і аб'ядноўвае мастакоў з розных краінаў, якія ўжо маюць дасягненні і заслужаны аўтарытэт у розных галінах візуальных мастацтваў.

Цяпер праект прадстаўляе чатырох эстонскіх мастакоў – Пірт Бергман, Вііве Ноор, Аляксей Карнілаў і Юры Мілдэберг. Усе аўтары з'яўляюцца ўдзельнікамі шматлікіх выставаў у Эстоніі і за яе межамі. Творы мастакоў знаходзяцца ў прыватных і дзяржаўных калекцыях розных краінаў.

Выстава прадоўжыцца да 29 жніўня.

✓ **30 – 31 ліпеня** ў аграгарадку Малыя Аўцюкі (Калінкавіцкі раён) адбыўся X Рэспубліканскі фестываль народнага гумару «**Аўцюкі – 2021**».

На фестываль з'ехаліся дэлегацыі з кожнай вобласці краіны, якія паказалі свае ўмельствы і дасціпны народны гумар.

На ўрачыстым адкрыцці званне «Ганаровы Аўцюк» атрымалі міністр культуры Рэспублікі Беларусь Анатоль Маркевіч, старшыня Гомельска-

га аблвыканкама Генадзь Салавей, старшыня Калінкавіцкага райвыканкама Сяргей Гвоздь, старшыня Беларускага фонду культуры Тадэвуш Стружэцкі.

У праграме былі: прэс-канферэнцыя з удзелам прадстаўнікоў сродкаў масавай інфармацыі, арганізатараў, удзельнікаў і гасцей; закладка каменя ў гонар юбілейнага фестывалю народнага гумару; шэсце-парад і прывітанне-віншаванне творчых дэлегацыяў; конкурс тэматычных падворкаў; канцэртныя праграмы творчых калектываў краіны; конкурсныя праграмы калектываў і індывідуальных выканаўцаў у розных вясёлых намінацыях. Працувалі таксама дзіцячая пляцоўка «Аўцючаныты», выставы стылізаванай аўтаматэхнікі «Аўцюкоўскія драндулеты», фотаздымкаў «Аўцюкоўская фотасушка»; можна было набыць вырабы майстроў дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва.

Падрабязней чытайце ў наступных нумары.

✓ Каля самага старога ў Беларусі вакзала, які дасоль добра захаваўся, **1 жніўня** прайшоў тэматычны фест. У гэты дзень на чыгуначнай станцыі ў аграгарадку Парэчча Гродзенскага раёна была ўзноўлена атмасфера 1862 года, калі адсюль адправіўся першы ў нашай краіне цягнік па

маршруце Парэчча – Гродна – станцыя Лалы. «**Свята вакзала**» тут ладзіцца ўпершыню і мяркуецца, што мерапрыемства стане яшчэ адным брэндам Парэчча. Нагадаем, што з нядаўніх часоў тут ладзіцца і «Свята лісічкі», бо гэтая мясцовасць вядома грыбным промыслам.

Пад час фесту прысутным расказалі гісторыю вакзала, і з дапамогай тэатралізаванага дзейства ўсе апынуліся ў 1860-х гадах. Урачыства адкрыццё свята адбылося з удзелам духовага аркестра Парэцкай дзіцячай музычнай школы мастацтваў, калектыў якой вядомы не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі, і дзякуючы якому ў мястэчку праводзяцца міжнародныя фестывалі духовых аркестраў.

У часе мерапрыемства працавалі інтэрактыўныя пляцоўкі, выязны гандаль, атракцыёны і інш. Краязнаўчым цэнтрам Парэцкай сельскай бібліятэкі рэалізаваны праект «Чытаючы вакзал», дзе была прадстаўленая адпаведная тэматычная літаратура. А шматлікія прысутныя дзеці змаглі стаць удзельнікамі квэст-гульні і велаквэсту па наваколлі аграгарадка.

Скарыстаная інфармацыя мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», Арт-гасцёўні «Высокае м'ста», газет «Калінкавіцкія навіны», «Дзяніца» (Шчучынскі раён), «Гродзенская праўда» (г. Гродна)

Сябры! Нагадаем, што падпісвацца на «Краязнаўчую газету» можна да 25 чысла любога месяца. Кожны падпісчык – голас у падтрымку краязнаўства. Будзьма разам!

Падпісныя індэксы: індывідуальны – 63320, ведамасны – 633202

Удзячыцца добродзеям

Няпростае фінансавое становішча ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчай газеты», які выдае фонд, змушае нас час ад часу звяртацца да сяброў, калегаў і проста неабыхавых асобаў з просьбамі аб матэрыяльнай дапамозе. Фонд культуры з удзячнасцю прымае ад неабыхавых людзей ахвяраванні, што ідуць у асноўным на пагашэнне запазычанасці за арэнду памяшкання.

Мы ўдзячныя ўсім, хто адгукнуўся цягам ліпеня. Сёння назавем тых, хто падставіў плячо ў мінулым месяцы. Гэта сябры Рады і актыўныя фонду культуры:

Антаніна Абрамовіч,
Алена Ляшковіч,
Алег Скарына.

Шчыра ўдзячныя ўсім і кожнаму! Разам мы зможам адолець розныя выпрабаванні!

Для тых жа, хто таксама хацеў бы дапамагчы Беларускаму фонду культуры, падаем варыянты, як гэта можна зрабіць.

Па-першае, грошы можна пералічыць (з пазнакаю «Ахвяраванне») у любым банку на рахунак БФК:

BY81BLVBB30150100081886001001,
г. Мінск, ОАО «Белинвестбанк», дирекция
по г. Мінску, код BLVBBY2X, УНП 100081886
(ахвяраванне або падтрымка «Краязнаўчай
газеты»).

Грошы можна пералічыць і праз АРІП. Для гэтага трэба:

1. Выбраць:
Пункт «Система «Расчёт» (ЕРІП)
Благотворительность, общественные объединения
Просветительские, культурно-досуговые
Белорусский фонд культуры
Пожертвование.
2. Выбраць паслугу, што аплачваецца:
Пожертвование.
3. Для аплаты паслугі Пожертвование ўвядзіце свае прозвішча, імя, імя па бацьку.
4. Праверыць карэктнасць інфармацыі.
5. Ажыццявіць плацёж.

Калі Вы ажыццяўляеце плацёж у касе банка, калі ласка, паведаміце касіру аб неабходнасці правядзення плацяжу праз сістэму «Расчёт» (ЕРІП).

*Выканкам Беларускага фонду культуры,
рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»*

Пісьменніку натхнення і пачуцця

22 ліпеня ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшло адкрыццё выставы «Ян Баршчэўскі, які любіў Бога, прыроду і людзей». На ёй цягам усяго аднаго тыдня ўпершыню былі прадстаўленыя разам аўтэнтычныя сведчанні пра знакамітага пісьменніка, аднаго з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры.

Упершыню ў Мінску можна было пабачыць нядаўна адшуканую пахавальную пліту пісьменніка, што стала сапраўднай сенсацыяй у айчынным літаратуразнаўстве і дазволіла адкрыць малавядомыя старонкі яго біяграфіі. Разам з ёй на выставе выстаўлялі найбольш каштоўныя артэфакты з фонду НББ – аўтэнтычныя прыжыццёвыя выданні Я. Баршчэўскага: зборнік «Шляхціч Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях» (1844 – 1846), альманах «Незабудка» (1840 – 1844) і іншыя вельмі каштоўныя выданні. Нягледзячы на вялікую цікавасць у нашай краіне да асобы і творчасці пісьменніка, яны да сёння застаюцца недастаткова вивучанымі з-за нешматлікасці дакладных крыніцаў. Калі ж некалькі гадоў таму ў горадзе Чуднаў (Жытомірская вобласць, Украіна) было адшуканае надмагілле Я. Баршчэўскага, то гэта выклікала сапраўдны выбух цікавасці як з боку даследчыкаў, так і ўсіх зацікаўленых нашай мінуўшчынай. На надмагіллі можна прачытаць эпітафію: «Ян Баршчэўскі, які любіў Бога, прыроду і людзей. Пісьменнік натхнення і пачуцця. Жыў годна 70 гадоў. Памёр 28 лютага 1851 года».

Сёлета пры падтрымцы Фонду імя Марыі Магдалены Радзівіл і Расонскага раённага выканаўчага камітэта надмагільная пліта вагою ў 35 кілаграмаў была дастаўленая ў Беларусь і экспанавалася ў музеях роднай для пісьменніка Віцебшчыны: у Расонах, Полацку і Віцебску, а цяпер ненадоўга трапіла ў Мінск, у Музей кнігі.

Пасля своеасаблівага падарожжа каштоўная пліта вернецца на месца свайго паходжання, а рэдкія выданні трапяць назад у фондасховішча Нацыянальнай бібліятэкі.

Фронцісіс першага выдання «Шляхціч Завальня»

Дзе варта пабываць

Церашчатава, збіральніца і захавальніца

Цэнтр дакументацыі культурнай спадчыны Музея бітвы за Дняпро (Лоеў) сумесна з Музеем старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі прадставіў навукова-даследчы і экспазіцыйна-выставачны праект да Дня этнографіі (ён адзначаецца 17 ліпеня) «**Я паехала з Лоева...**».

Праект прысвечаны 95-м угодкам нараджэння ў Лоеве заснавальніцы і першай дырэктаркі Музея старажытнабеларускай культуры Вольгі Церашчатавай і прадстаўляе музейныя прадметы са збору аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, Музея бітвы за Дняпро.

У рамках праекта экспануюцца тактоўны і крапальны партрэт стваральніцы музея старажытнабеларускай культуры, напісаны знакамітым мастаком, мастацтвазнаўцам і паплекчыкам першай

дырэктаркі акадэмічнага музея Юрыем Піскуном.

На выставе можна пабачыць музейныя прадметы, якія спн. Церашчатава збірала разам са сваімі паплекчыкамі: абразы, ручнікі, адзенне... Можна пабачыць і лоеўскую мяккую этнаграфію са збораў мясцовых музейных рупліўцаў. Таксама тут прадстаўленая і экранная экспазіцыя з фрагментамі стужкі «Ваджэнне русалкі». Кожны наведнік зможа паглядзець палявыя дзённікі В. Церашчатавай, пісаныя ёю ў экспедыцыях...

Больш пра навукова-даследчы і экспазіцыйна-выставачны праект можна даведацца на сайце музея <http://lojev.museum.by/be/node/56700> (там жа размешчаныя і адрас, тэлефон, час працы ўстанова).

Пабачыць выставу і даведацца пра жыццё і працу выбітнай даследчыцы і збіральніцы можна да 12 верасня. Запрашаем у Лоеў!

Паводле інфармацыі арганізатараў выставы

Паводле інфармацыі НББ

Берагіня'21. Калі паспрабавалі па-іншаму...

Той, хто хоць разок зазіраў у сусветнае сеціва, знаёмы з выявамі «Чаканне і Рэальнасць». Невядома, што менавіта паўплывала на такую асацыяцыю: доўгае (больш за 2 гады) чаканне фесту, натхнёныя расповеды калег па «Мілавіцы», што прымалі ўдзел у папярэднія гады, альбо неаднаразовая змена праграмы і рэгламенту, перанос даты... Тым не меней, паездка на «Берагіню» – 2021 пайшла менавіта такім, выбачайце за навагоднія слова, мем «Чаканне // Рэальнасць».

Як і іншыя шматлікія мерапрыемствы, «Берагіня» патрапіла пад каранавірусную хвалю ў 2020 годзе і была перанесеная. Гэта лагічна і патрабуе, насамрэч, павагі. Свята заўжды збірае сотні прадстаўнікоў розных рэгіёнаў, і было б вельмі рызыкоўна, калі мала што вядома пра хваробу, арганізуюцца патэнцыйныя эпіцэнтры з перспектывай распаўсюду COVID-19 па ўсёй краіне. Аднак, пажыўшы, перажыўшы, перахварэўшы, прышчапіўшыся, удзельнікі былі гатовыя браць новыя вяршыні. Арганізатары не сталі супярэчыць. «Берагіні» быць! Праўда, чамусьці ў гэтай фесту не прасілі ні вынікаў тэстаў, ні сертыфікатаў аб вакцынацыі. З іншага боку, уся дэя была перанесеная на вуліцу, і з раніцы калектывам мералі тэмпературу перад сьняданкам.

Дарэчы, прыехаўшы ў Акцібрскі, мы былі прыемна здзіўленыя таму, як жыхары чакаюць свята: праграму мерапрыемства можна было пабачыць ледзь не на кожнай кавярні. У адным месцы яе вельмі падрабязна вывучала пара сталых мужчынаў, а ў другім, дазнаўшыся, што мы прымаем удзел, пачалі нас распытваць, што там, дзе і калі, каб наступным днём не прапусціць нічога. Аднак крыху і выказалі незадавальненне, што гэтым разам «Берагіню» праводзяць толькі адзін дзень. Свята мусіць быць шмат!

Доўга вывучаць горад напярэдадні фесту часу не было. Трэба ж адначыць перад конкурсам. Выдатна, што інтэрнат, дзе нас пасялілі, знаходзіўся непадалёку ад цэнтру. Таму, завітаўшы ў парк і пазнаёміўшыся са спэцай, мы крочылі ў свой пакой. У інтэрнаце панавала ўжо свая атмасфера: жвава беглі падлеткі па калідоры на рэпетыцыю «Кракавяка» і «Ойры», з іншых дзвярэй ліліся песні. Карацей, фестывальны дух ўжо лётаў у паветры і наладжваўся... (ую, аднак, ноч...). Праўда, на зямлю вярнуў гігіенічны складнік, бо выявілася, што на 90 чалавек, якія былі заселеныя ў

інтэрнат, па сутнасці, адэкватна працуюць толькі адна душавае кабіна з сямі. І хаця ўжо ёсць вялікі досвед выкручвання ў экстрэмальных умовах, давялося ўсё ж заводзіць гадзіннік так, каб раніцай пачаць спаборніцтва ў намінацыі «Майдэра першы госць».

Тым не менш, у дзень фесту ўсе бадзёра крочылі ў парк, дзе гледачоў сустракалі тэматычныя падвор'і, што прадстаўлялі вобласці і раёны нашай краіны. Вочы разбягаліся ад прыгажосці: строй, батлейкі, дываны, кошыкі, лялькі... Удзельнікі выставілі адметныя творы народнага мастацтва свайго краю, а госці фесту маглі нават паспрабаваць выткаць ручнік на кроснах альбо сплесці кошык сваімі рукамі, альбо паімправізаваць прыпеўкі з бабулямі. На адной з алеяў парку была размешчаная фота-выстава, прысвечаная гісторыі «Берагіні», якая, між тым, налічвае ўжо больш за 20 гадоў! І радасна было бачыць, як сярод усіх гэтых цікавостак, разглядаючы кожную дэталю, ходзяць маладыя сем'і з дзеткамі – не ўсіх пераманілі батуты і салодкая вата з плошчы!

Тым часам радасць саступае месца хваляванню, бо хутка пачынаецца танцавальны конкурс. Чаго чакалі больш за 2 гады, пра што так шмат чулі ад папярэдніх удзельнікаў! За кулісамі быў заўважаны расклад заходаў і танцаў. Адрознілася ў вочы тое, што добрая частка танцаў з рэгламенту, што быў папярэдне разасланы, адсутнічала... Хаця не першы раз пад час падрыхтоўкі адбыліся змены ў танцах –

ужо звыкла. І не было нічога, што невядома. Гэта больш-менш супакоіла. Кожная ўзроставае катэгорыя паўтарала «Лявоніху», «Мікіту» і «Польку», былі варыяцыі вальса («Златыя Горы», «Александр III» і імпрывізацыйны), але пяты танец адрозніваўся ва ўсіх катэгорыях. Большасці параў нашых дзяцей выпала танчыць «Барыню». Нашай узроставай катэгорыі – «Крутага».

Вельмі нязвыклай для такога конкурснага фармату была сістэма ацэньвання. Верагодна, з-за таго, што селета фест праходзіў у адзін дзень, было вырашана адмовіцца ад адрознення галасавання, каб эканоміць час для наступнага канцэрта. Журы, дзе вельмі радасна было бачыць спадара Сяргея Выскварку, спадарыняў Ірыну Мазюк і Ірыну Глушэц, ставіла адзнакі пад час выступу і перадавала на падлік камісіі. І гэта дазволіла адносна хутка працесі конкурсную частку, але ж і пакінула па-за адказам шмат пытанняў: «Як жа мы выступілі?», «Ці ёсць у нас прагрэс, ці наадварот?», «Над якімі танцамі варта будзе папрацаваць, а што агрымалася лепей?». Кожнаму канкурсанту цікава і карысна для наступнай працы ведаць хаця б у лічбавым эквіваленце, на што ён здольны.

Можна, наступным разам варта замяніць дырэктарам выдачы граматаў «За ўдзел», якая адбывалася пасля выступу кожнай узроставай катэгорыі, адкрытым ацэньваннем удзельнікаў? Час той жа, па сутнасці, а зваротнай сувязі для танцораў болей. І не давядзецца тры разы няправільна называць імя па бацьку аднаго з заснавальнікаў фесту – Козенкі Міколы АЛЯКСЕЕВІЧА (менавіта так на трэці раз выбухнула ўся мінская «Мілавіца»!).

Дарэчы, пра няёмкія моманты той самай «рэальнасці»... Спачатку нават крыўдны: наш заход ва ўзроставай катэгорыі 41+ быў першы, а гэта значыла, што мы толькі зараз будзем чуць, як музыкі сыграюць «Крутага» (усе астатнія мелодыі былі папярэдне ў іншых групах). Выявілася, што і музыкі самі быццам першы раз чуць гэты танец, падбіраючы яго, пакуль танцоры спрабавалі вылучыць, дзе ж куплет, дзе прыпеў. «Круты» мае спецыфічную форму і памер, і яго не станчыш як польку – пад любы найгрыш. На сярэдзіне выступу, здаецца, мелодыя была адноўлена, але ж, пагадзіцеся, конкурская частка – гэта не вельмі ўдалы момант вучыць, як граецца танец.

Другім жа сюрпрызам ад музыкаў было тое, што ў конкурсе індывідуальнай імпрывізацыі ў намінацыі «Заяц» яны пачалі граць... «Мікіту»!!! Зноў хочацца для таго чытача, які не разумее, у чым праблема, адзначыць: гэтыя два танцы хоць знешне і падобныя праз выкарыстанне жэрдак накрыж, але маюць розную структуру і памер, і маюць аднаго танца аніак не будзе класіфікацыя на канву іншага. Гэта як у дзіцячай цацкі: паспрабаваць запхнуць кубік ў трохкутную адтуліну. У поўнай разгубленасці мы нават не ведалі, што рабіць: звяртацца да журы, да музыкаў? Ужо рыхтаваліся імпрывізаваць нешта новае, як на дапамогу прыйшоў Сяргей Латышаў, які ў першыя дасукаўся да выканаўцаў, што мелодыя павінна быць іншая. Сумеснымі намаганнямі, праз «дык гэта ж Яків» (хоць бы «Яків», але пад яго «Зайца» не пакажаш), танец вярнулі да таго выгляду, як ён мае быць.

Былі, безумоўна, і неверагодныя моманты: выступ і ператанцоўка за першае месца ў намінацыі «Жабка» чаго варты! Хлопцы настолькі весела ўзаемадзейнічалі адзін з адным, як быццам і не на конкурсе, а недзе ў высокавай хаце дурэць! Ператанцоўка за першае месца «Зайца» таксама запаліла атмасферу сваёй энергетыкай! Кранальныя сэрцы былі спеўныя выступы гуртоў. Ад іх сапраўды ішло цяпло матчынай песні. А калі музыкі гралі танцы, немагчыма было зноў не ісці ў скокі. І вядома ж, Ева Ефімаўна з Любані ў маміным андарку і яе «Барыня» былі сапраўдным упрыгожаннем канцэртнай часткі.

На жаль, з-за таго, што палова ўжо калектыву вымушаная была праз працоўны расклад з'ехаць, а ніхто не папярэдзіў, што «Танцавальны марафон» – гэта таксама выступ гуртоў, мы былі зусім не падрыхтаваныя да яго і давялося адмовіцца ўдзельнічаць.

Тым не меней, наогул, з пункту гледжання памеры свайго фальклорнага дыялякту, «Берагіня» – выдатны прыклад фестывалю. Яшчэ доўга можна разглядаць усе вырабы майстроў на фотаздымках і заўважаць цікавыя дэталі. А на ўдэа вывучаць рэзультатны адметнасці танцаў і строяў. «Берагіня» – гэта той дэсерт, смак якога раскрываецца з кожным кавалкам. Але ж хацелася б, каб было яго крыху болей: адзін дзень – гэта вельмі мала. І гэтым разам адчуваўся сумбур з-за неабходнасці прывесці ўсё за раз. Ёсць вялікая надзея, што наступнымі разамі ўсё ж перагледзяць «інгрэденты» і змест фармальнага складніка на камеру будзе больш шчырага, сапраўднага і аўтэнтычнага фальклору, каб чаканні і рэальнасць урэшце супалі на сто адсоткаў!

Дар'я НЕСЦАРЭНКА.
Фота аўтара

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Літаратурная карта Ганцавіцкага раёна: падарожжа першае...

Ганцавіцкі раён на літаратурнай карце Беларусі з'яўляецца адметным рэгіёнам, бо нашыя мясціны багатыя на таленты на ніве літаратуры. Нездарма ў Ганцавічах у пачатку верасня 2011 года святкаваўся Дзень беларускага пісьменства, і сёлета будзе адзначацца юбілейная дзясятая гадавіна з часу правядзення свята агульнанацыянальнага ўзроўню.

Аб спадчыне, што засталася пасля святкавання Дня беларускага пісьменства ў Ганцавічах, мы падрабязна пісалі ў адным з нумароў «КГ» у 2017 годзе. Зараз жа ў праекце пад назваю «Літаратурная карта Ганцавіцкага раёна», што расцягнецца ў аднайменную серыю артыкулаў, мы раскажам аб тым, як у нашай мясцовасці ўшаноўваюць памяць аб сваіх славетных земляках-літаратарах. Фактычна сам праект – своеасаблівы даведнік турыстычнага маршруту па літаратурных мясцінах Ганцавіцкага раёна.

У стартывым артыкуле серыі мы корачэнька ўсё ж узадаем тое, што было зроблена да Дня беларускага пісьменства менавіта ў Ганцавічах.

З такой нагоды да гэтага свята ў райцэнтры была створаная цэлая алея пісьменства. Яе адкрывае помнік у выглядзе аркуша паперы і пяра ў гонар самога Дня беларускага пісьменства. Калі прайсці па алеі, то можна пабачыць два памятных знакі пад назваю «Літаратурны гонар Ганцавішчыны», на якіх

у бронзе адлітыя прозвішчы літаратараў, дзейнасць якіх была цесна звязаная з населенымі пунктамі, што цяпер размяшчаюцца ў нашым раёне, – Аляксандр Сержпутоўскі, Васіль Праскураў, Іван Кірэйчык, Міхась Рудкоўскі, Іван Лагвіновіч, Уладзімір Марук, Алякс Каско і Віктар Гардзей.

Заклучным і ці не галоўным элементом алеі пісьменства стаў помнік Якубу Коласу, яго аўтары – брэсцкія скульптары, сямейная пара Павел Герасіменка і Аляся Грушчанкова. З'яўленне помніка класіку беларускай літаратуры тут не выпадковае: пасля сканчэння Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі 20-гадовы Канстанцін Міцкевіч у 1902 годзе прыехаў настаўнічаць у вёску Люсіна. Акрамя настаўніцкай працы К. Міцкевіч рабіў этнаграфічныя запісы, збіраў вусную народную творчасць, аб чым сведчыць яго нарыс «О крестыанских постройках (деревни Люсино Минской губернии Пинского уезда Хотыничской волости)». У 1923 годзе ў Вільні асобным выданнем пабачыла свет першая частка трылогіі «На ростанях» – аўтабіяграфічная аповесць «У палескай глушы», у якой вёска Люсіна названая Гельшына.

Распачнем жа мы сваё падарожжа з поўначы Ганцавіцкага раёна, дзе размясцілася невялікая вёска Гута, якая дала беларускай літаратуры адразу дзве постаці.

любоў да сваёй зямлі і роднага слова.

Дзяцінства будучага пісьменніка было няпростым: з васьмігадовага ўзросту маленькі Іван пасвіў кароў, з-за гэтага і школу ён наведваў толькі ў халодную пару года, а прабелы па школьнай праграме яму даводзілася папаўняць самастойна. Атастат аб сярэдняй адукацыі Іван Аляксандравіч атрымаў толькі ў 1955 годзе, пасля чаго працаваў у калгасе «Праўда». Неўзабаве ён быў прызваны ў армію, дзе служыў на Балтыйскім флоце. Тут ён пачаў шмат пісаць прыгожыя лірычныя вершы на рускай мове, што друкаваліся ў газеце «Страж Балтыкі» і калектыўным зборніку паэтаў-балтыйцаў «Песня, рождённая морем». Пад час службы І. Кірэйчык пазнаёміўся з паэтамі Ге-

надзем Бураўкіным, Вадзімам Сямерніным, Мікалаем Сідарэнкам.

У 1958 годзе пасля дэмабілізацыі Іван Аляксандравіч нядоўга працаваў у калгасе, пасля чаго па запрашэнні тагачаснага рэдактара Ганцавіцкай раённай газеты «Сялянская праўда» Івана Лісецкага

Іван Кірэйчык

стаў спачатку яе літсупрацоўнікам, а потым і загадчыкам аддзела. Адначасова з працай у раёнцы І. Кірэйчык завочна вучыўся на аддзяленні журналістыкі філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, які скончыў разам са сваім калегам Васілём Праскуравым у 1965 годзе.

Паўны час Іван Аляксандравіч працаваў у Мінску, пасля чаго пераехаў у Гомель, дзе стаў уласным карэспандэнтам газеты «Чырвоная змена». У працоўнай кніжцы ёсць таксама запісы аб перыядзе рэдактарства на Гомельскай абласной студыі тэлебачання і працы намеснікам адказнага сакратара абласной газеты «Гомельская праўда». Фактычна Гомель можна назваць другой радзімай пісьменніка.

Іван Аляксандравіч памёр 16 лютага 1996 года, пахаваны на гомельскіх могілках Асаўцы. Нягледзячы на багатую літаратурную спадчыну ён так і не стаў сябрам Саюза пісьменнікаў Беларусі. Пяру Івана Аляксандравіча належалі два зборнікі паэзіі – «Аснова» і «З маіх крыніц», а таксама чатыры кнігі прозы, што былі складзеныя з нарысаў і апавяданняў: «Багацце душы – людзям», «Пялёсткі берага», «Каласам хліцца долу», «Калінавая квецень». Акрамя таго, яго

вершаваныя і праявілі творчы змяшчальні ў калектыўных зборніках «Вернутае шчасце», «Люблю будзёны дзень» і іншых. Займаўся І. Кірэйчык і літаратурнай апрацоўкаю, з яго дапамогай выйшлі кніга ўспамінаў партызана Рыгора Лазабаева «Лясныя пабрацімы» і дакументальная аповесць Міхаіла Качана «Апалены рана». Акрамя таго аўтарам да друку былі падрыхтаваны ўласныя рукапісы прозы «Бясмертнікі» і «Звычайнае дзіва», якія ён меў намер перадаць у выдавецтва.

Трэба адзначыць, што вялікі ўплыў на творчасць І. Кірэйчыка аказаў паэт М. Сідарэнка, пасля сустрэчы з якім ён пачаў пісаць на беларускай мове, а таксама В. Праскураў, дзякуючы якому Іван Аляксандравіч захапіўся жанрам нарыса. А першым дарадцам ва ўсіх літаратурных, і не толькі, справах была жонка Вера Фёдарўна – родная сястра вядомых беларускіх дзеячаў Міхаіла і Станіслава Дубянецкіх.

19 сакавіка 2010 года непадалёк вёска Гута, дзе размяшчаўся хутар, дзе жыла сям'я Івана Аляксандравіча, быў адкрыты памятник знаку. Яго ўстаноўка была прымеркаваная да 75-годдзя з дня нараджэння літаратара. Гэта вялікі валун, на якім усталяваныя дзве мемарыяльныя дошкі, на адной з іх прыведзены ўрывак верша:

*О, краю родны,
Любой часінай,
Ты непаўторны,
Адзін-адзіны.*

А за некалькі гадоў да ўстаноўкі памятнага знака адна з вуліцаў у Гуце была названая імем Івана Аляксандравіча.

Віталь ГЕРАСИМЕНА

*(Заканчэнне
ў наступным нумары)*

У госці да Цёткі...

Сёлета споўнілася 145 гадоў з дня нараджэння нашай слаўтай зямлячкі, выдатнай беларускай паэтки, грамадскага дзеяча і асветніцы Алаізы Сцяпанайны Пашкевіч, вядомай усяму свету пад псеўданімам Цётка. Яе імя стаіць побач з лепшымі імёнамі ў беларускай літаратуры. Яе – паэтэсу, асветніцу і настаўніцу, рэдактарку і публіцыста, вучоную і артыстку, сястру міласэрнасці –

помніць Шчучынская зямля. Жыццё Цёткі – узор самаахвярнага і самаадданнага служэння сваёй Радзіме, узор подзвігу ў імя шчасця свайго народа.

9 ліпеня 1976 года ў мэтах увекавечання памяці выдатнай беларускай паэтки Савет Міністраў БССР пастанавіў прысвоіць імя Цёткі Шчучынскай раённай бібліятэцы. І мы ганарымся гэтым. Алаіза Пашкевіч нарадзілася і паха-

ваная ў тутэйшых мясцінах, у Старым Двары, а цяпер застыла ў бронзе адметнай паркавай скульптуры непадалёк раённага дома культуры...

Шчучыншчына актыўна падрыхтавалася да юбілею Цёткі. Ва ўсіх бібліятэчных установах прайшоў шэраг мерапрыемстваў. Былі тут і творчая сустрэча «Акрыленыя родным словам» (Шчучын), свята паэзіі «У госці да Алаізы» (Астрына), літаратурны аўтограф «Гучыць яе ліра нанова...» (дзіцячая бібліятэка горада), літаратурныя чытанні «Кветка беларускай паэзіі» (Новы Двор) і інш.

13 ліпеня ў раённай бібліятэцы адбылася творчая сустрэча, прысвечаная 145-годдзю з дня нараджэння Алаізы Пашкевіч і 150-годдзю з дня нараджэння Ларысы Косач-Квітка (Лесі Украінкі). На свята сабраліся пісьменнікі, навукоўцы, знаўцы творчасці Цёткі.

Да юбілею пісьменніц адбылася прэзентацыя кнігі «Акрыленыя родным словам». Аўтарамі ідэі выдання кнігі біяграфіяў і вершаў Цёткі на ўкраінскай і Лесі Украінкі на беларускай мовах з'яўляюцца Алена Пасюта, намеснік старшыні Шчучынскага райвыканкама, і Іван Башняк, першы

сакратар Пасольства Украіны ў Беларусі. Яны расказалі пра сваю працу над кнігай, самыя цікавыя факты з біяграфіяў, прысутныя даведліся пра творчы працэс.

Гасцям мерапрыемства была прадстаўленая экспазіцыя бібліятэчных выданняў «Бліскавіца на небе Шчучыншчыны». Прысутны на імпрэзе намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксандр Суша зрабіў агляд калекцыі рэдкіх выданняў Цёткі з фонду НББ. Распаведдапамог слухачам асэнсаваць магутны, вызначальны ўплыў творчасці і асобы Цёткі на фармаванне феномена беларускага дзяржаўнага адраджэння.

Далей свята прадоўжылася каля скульптурнага помніка Цёткі. Тут адбылася літаратурна-музычная імпрэза «Яе жыццё жывое слова». Гучалі вершы гасцей-паэтаў Людмілы Кебіч, Ганны Скаржынскай-Савіцкай, Дзмітрыя Радзівончыка, Святланы Тарасавой, Уладзіміра Руля, Галіны Бяляўскай. Завяршальным акордам стала цырымонія ўручэння ўзнагародаў пераможцам раённага конкурсу чыгальнікаў твораў Цёткі.

Таццяна КРАСІНСКАЯ, загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу Шчучынскай раённай бібліятэкі

Паэтычныя лекі ад бібліятэкі

Літаратура – гэта лекі ад усіх хваробаў. Яна аздароўляе душу, узвышае, выходзіць. Гэтую ісціну добра засвоілі астравецкія літаратары. Раённая бібліятэка арганізавала творчую сустрэчу «Стихи и музыка как дар» у гарадскім скверы. У імпрэзе прынялі ўдзел прадстаўнікі літаратуры аўдэнса аб'яднання «Астравецкай зямлі галасы» Л. Кухарэвіч, К. Пятроўская, А. Марозаў і іншыя. У гэты дзень гучалі вершы, ліліся песні ў аўтарскім выкананні. Слухачы з задавальненнем падтрымлівалі таленавітых землякоў.

У мерапрыемстве актыўны ўдзел прымала моладзь, былі нават матулі з дзеткамі, якія імкнуцца прывіваць малечы любоў да слова і мастацтва.

Аўтары прадставілі розныя творы: любоўная лірыка, патрыятычныя творы, вершы пра прыроду. Асабліва парадавалі прысутных гумарыстычныя вершы і байкі. Хтосьці пазнаў у героях баек сябе, сваіх суседзяў і блізкіх, хтосьці пасмяяў-

ся ад душы. З замілаваннем і шчырасцю паэты чыталі вершы пра родны край, характава яго прыроды. Не забыліся і пра родную Астравеччыну.

Магутнай крыніцай лілася паэзія ў гэты дзень і напайняла сэрцы гараджанаў радасцю і спакоем. Прысутныя былі ўдзячныя майстрам слова і раённай бібліятэцы, якія падарвалі ім свята.

Асобнае месца на мерапрыемстве было адведзенае тэме спорту. Прысутныя пагаварылі пра яго летнія віды, пра актыўны адпачынак. Супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі адмысловую віктарыну, а таксама прадставілі дзве выставы: «Олимпиада – празнік спорта!» і «Солнечное лето». Удзельнікі актыўна адказвалі на пытанні, дзяліліся ўражаннямі.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ, бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю аддзела бібліятэчнага маркетынгу Астравецкай раённай бібліятэкі

Лета новых ведаў

Лета – час адпачынку, станоўчых эмоцыяў і радасці. А для супрацоўнікаў Астравецкай раённай бібліятэкі – працяг напружанай працы. У ліпені яны здзейснілі падарожжа ў дзіцячы аздароўленчы летнік «Ластаўка». Віктарыны, конкурсы, гульні, спаборніцтвы – толькі невялікая частка таго, што было падрыхтавана. Дзеці бралі ўдзел і ў літаратурных, музычных конкурсах, у конкурсе малюнкаў, выконвалі песні пра сяброўства, чыталі вершы, пазнаёміліся з мастацкай літаратурай і казкамі.

А ў гарадскім скверы мы падрыхтавалі бібліятэчную мазаіку, прысвечаную кветкам. Дэманстравалася выстава, у якую ўвайшлі

часопісы па садоўстве, энцыклапедыі раслінаў, тэматычныя газеты. Жывыя кветкі ўпрыгожылі пляцоўку, дзе ахвочыя абмяркоўвалі дэкаратыўныя расліны, дзяліліся вопытам вырошчвання, чыталі вершы пра кветкі. Зацікавіла

многіх тэматычная віктарына. Прадстаўнік раённага савета ветэранаў Ірына Шляхтун раскавала пра свае любімыя кветкі: касачы, лілеі, півоні. Яна падзялілася досведам іх вырошчвання і догляду. А пасля распавяла некалькі кароткіх легендаў аб паходжанні назваў раслін.

Актыўна чытачка раённай бібліятэкі Тамара Петрусевіч сабрала букет з лекавых зёлак (святаганнік, сухацвет, календула) і раскавала аб уласцівацях кожнай, іх карысці. Для «кветак жыцця», дзяцей, была арганізаваная спецыяльная пляцоўка.

А закончылася мерапрыемства песнямі і танцамі.

Вольга Заянчова, бібліятэкар па сувязях з грамадскасцю аддзела бібліятэчнага маркетынгу Астравецкай раённай бібліятэкі

Лета. Лагер. Раскопкі

Цягам трох тыдняў ва ўрочышчы Савінкова гара непадалёк вёскі Ліпень Асіповіцкага раёна праводзіліся раскопкі старажытнага паселішча. Кіраваў працаю археолаг Алег Вараненка, кансультантам быў кандыдат гістарычных навук Ігар Язэпенка. Паводле папярэдняй дамоўленасці з раённым аддзелам адукацыі ў працах бралі ўдзел школьнікі з летніка, што быў адкрыты ў Ліпеньскай школе.

Раскопкі прайшлі ў адпаведнасці з планам, нягледзячы на спякота. Былі знойдзены сляды паселішчаў і стаянак некалькіх эпох: мезалітычнай (не менш за пяць тысячаў гадоў да н.э.), бронзавага веку (тысяча – тры тысячы гадоў да н.э.), жалезнага веку (мабыць, сярэдзіны – трэцяй чвэрці першага тысячагоддзя н.э.), эпохі феадалізму і аж да XX стагоддзя.

Сама Савінкова гара – гэта пакаты пагорак, схілам звернуты да ракі. Схіл разворваецца, як відаць, не адно стагоддзе. З прычыны гэтага нейкіх буйных прадметаў знайсці не ўдалося, культурны пласт апынуўся моцна перамяшаным і ў большай частцы асыпаецца да падножжа ўзгорка. Адпаведна і датаванне знойдзеных шматлікіх прадметаў мае папярэдня характар. Аднак ужо ясна, што на месцы раскопу жылі (хай і не працяглы час) людзі розных эпох, культураў, моваў. Трэба меркаваць, што на тым жа беразе ракі Свіслач можна знайсці сляды падобных паселішчаў, на якія пераходзілі жыхары Савінковай гары (напрыклад, па меры збыднення падсечна-агнавых лядоў), альбо стаянак больш ранніх качавых паліўнічых.

Каменны і бронзавы век прадстаўлены на Савінковай гары золь-

шага невялікімі крэмніевымі прыладамі або іх абломкамі. Тут можна вылучыць разцы, скрабкі, праколкі. У гэтым жа месцы некалі вялася і апрацоўка крэмніевай сыравіны – была знойдзена немалая колькасць нуклеусаў і маленькіх адшчэпаў.

Да позняга жалезнага веку адносіцца знойдзена палова так званай «біканічнай» глінянай прасніцы, у якую нейкая пралля паўтары тысячы гадоў таму ўтыкала сваё верацяно.

Наогул, абломкі знойдзенага на раскопе глінянага посуду вельмі малыя, аднак можна зразумець, што яны калісьці былі часткамі альбо «кухонных» гаршкоў, у якіх варылася ежа, альбо «карчагі», што выкарыстоўваліся замест бочак для захоўвання здабыткаў. Значная частка сасудаў мела, як кажуць археолагі, «слабапрафіяваную» форму, гэта значыць, гаршкі былі падобныя

да сучасных адна-і двухлітровых слоікаў. Такі посуд характэрны для старажытных балцкіх культур.

Аўтар гэтых радкоў пазнаёміўся і са школьнікамі, якія, на думку кіраўніка лагера, лепш за ўсіх паказалі сябе ў працы на раскопках. Гэта Антон Брытаў з трэцяй асіповіцкай школы, Іван Прыходзька са школы № 1 і Алёна Мікуліч з гімназіі. Яны адметныя матэматычным складам розуму, у школе ім больш падабаюцца прыродазнаўча-навуковыя прадметы. Алёна дадаткова скончыла курс музычнай школы, дзе навучалася танцам, Іван яшчэ вучыцца там па класе гітары і флейты, Антон захапляецца гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны. Чаму яны навучыліся ў лагеры? Аднагалосны адказ: навыкам працы на раскопках.

Юрый КЛЕВАНЕЦ, г. Асіповічы
Фота аўтара

Маленькія прылады каменнага веку з Савінковай гары

Загубленае каханне, ці Паўночная Джульета

На тэлеканале «Ностальгія» расійскі пісьменнік і журналіст Дзмітрый Быкаў вёў перадачу пра савецкі турэмны і лагерны фальклор. Шмат людзей як з Расіі, так і Беларусі, на скайпе спявалі песні. Не было толькі гісторыяў пра загубленае каханне ў турме і ў лагеры. Як лагерная адміністрацыя ні кантралявала стасункі паміж жанчынамі і мужчынамі, каханне не прызнавала законаў, часам рабіла лёс такіх людзей яшчэ больш трагічным. Вось адна з такіх трагедыяў.

Яна пачалася ў далёкім 1953 годзе ў усходнім сектары Берліна, дзе стаялі савецкія акупацыйныя войскі (на той час так афіцыйна называліся часткі Савецкай Арміі, што знаходзіліся на тэрыторыі ГДР; з 1954-га па 1989 год ГСВГ – Група савецкіх войск у Германіі. – «КГ»). Такія дэманстрацыі прайшлі ўжо ў іншых сектарах. Немцы патрабавалі вяртання акупацыйных войскаў дадому. Дзень дэманстрацыі быў абвешчаны загадзя. Пра гэта адкрыта казала

мясцовае радыё. Кіраўніцтва савецкіх войскаў падрыхтавалася да сустрэчы дэманстрацыі. Як пазней стала вядома, для агульнага кіравання савецкімі войскамі з Крамля ў Берлін быў пасланы Берыя.

Дэманстрацыя была мірная. Немцы ішлі калонай разам з малымі дзеткамі. Іх сустрэла калона савецкіх танкаў. Камандзір танка Анатоль Васілюк стаяў у другім радзе. Калі гусеніцы танкаў першага рада пачалі распіскаць дзяцей, Васілюк спыніў сваю машыну, сарваў масляны шланг, заглушыў матар. За ім прыпынілі свае танкі яшчэ некалькі чалавек. Быў суд над танкістамі. Некалькі чалавек прысудзілі да вышэйшай меры пакарання за невыкананне загада, Васілюка асудзілі на дзесьць гадоў у лагер. Суду ён даказаў, што прыпыніў танк па тэхнічнай прычыне: маўляў, прыдасца для больш важнай справы.

На падраздзяленні № 233 вядомага ў савецкія часы Каргапольлага ў Архангельскай вобласці, на беразе невялічкага возера сярод тайгі, у пачатку пяцідзясятых гадоў

мінулага стагоддзя здарылася наступнае: дачка начальніка лагера закахалася ў арыштаванага маладога чалавека, які трапіў у лагер з Савецкай Арміі. У гэтым пасёлку сярод жыхароў дзяўчына была адна. А з жыхароў былі арыштантаў, больш за тысячу, значна меней – вайскоўцы, якія вадзілі іх на працу ў тайгу і з працы, а таксама некалькі сямейных афіцэраў. Жанчыны гэтых афіцэраў працавалі ў бухгалтэрыі. Сярод іх была адзіная дзяўчына, дачка начальніка. У пасёлку не было ні школы, ні дзіцячага садка. Быў салдацкі клуб, куды ўсе жыхары хадзілі глядзець кіно, ды яшчэ невялічкі магазін.

Сярод арыштантаў сваёй кемлівасцю выдзяляўся былі салдат Васілюк. Ён прапанаваў начальніку лагера арганізаваць рамонт рухавікоў трактароў, лябёдак у майстэрні пры лагеры ці прама ў лесе. Гэта лгачэй і хутчэй, чым вазіць гэту тэхніку за сотні кіламетраў на станцыю Конаша. Калі атрымалася, салдат прапанаваў новую тэхналогію вывазу драўніны з лесасекі да

чыгункі. Новая тэхналогія вызваліла некалькі трактароў, а таксама арыштаваных людзей, якія маглі працаваць на адгрузцы драўніны ў вагоны. Кемлівы салдат спадабаўся начальніку, бо вырасла нарыхтоўка і адгрузка. Вышэйшае начальства пачало хваліць начальніка лагера за кемлівасць. Тут начальнік раздобрываўся і салдата-нявольніка расканваіраваў, прызначыў арганізатарам работ і даў яму пропуск на вольны выхад з лагера. У першы выхад у бухгалтэрыю салдат пазнаёміўся з дзяўчынаю.

Якія светлыя паўночныя летнія ночы! Закаханым не схавацца ад чужых дзяржаўных вачэй, а сустрэчы арыштантаў з вольнанаёмнымі забароненыя. Дазнаўся аб тайных сустрэчах дачкі з былым салдатам начальніку лагера. Першы раз пагрэзліва папярэдзіў, што закантваіруе, але чамусьці гэтага не зрабіў. Лета скончылася, ночы пачаліся цёмныя і рабіліся даўжэйшымі. Яны кавалі сустрэчы. Але схаваць свайго каханна ад людзей немагчыма. Усе каханні заканчваюцца аднолькава. Зімою, незадоўга да новага года, дачка аб'явіла бацькам, што народзіць малое. Што было гэтым часам у доме начальніка, можна толькі

здагадацца. А з зоны знік арыштант-салдат Васілюк. Яго нечакана адправілі ў штрафны лагер.

Бацька хаваў ад дачкі месца знаходжання салдата. А яна ездзіла ад лагера да лагера ў яго пошукі, але атрымлівала адзін адказ, што такога тут няма. Нарадзілася дачушка. Толькі мама не знаходзіла спакою. На адным лагеры, смеючыся, нехта сказаў, што яе каханы застрэлены пры спробе ўцячы з лагера. Пасля гэтага яна перастала яго шукаць. Адночы ўначы, апрацуўшыся ў чорнае, каб была добра бачная на белым снезе, пайшла на калючы дрот, якім быў абнесены лагер. Аўчаркі паднялі брэх, ахоўнік з вышкі стрэліў па чорным сілупце...

Мінула больш за 60 гадоў. У Салігорскім прафілакторыі нечакана лёс звёў за адным сталом былога салдата – арыштанта, цяпер старога дзеда, з роднай дачкою, таксама ўжо пенсіянеркай, якая прыехала на адпачынак з Расіі. Дачка расказала свайму бацьку пра пагібель маці, пра тое, як дзед паліў у печы бацькавыя лісты, якія той пасылаў пасля вызвалення з лагера ў пошукі страчанага каханна.

Уладзімір АМЯЛЬЧЭНЯ,
г. Салігорск

Не толькі са «Слонікам і гармонікам»

Наш зямляк, паэт, літаратуразнаўца, гісторык, краязнаўца, перакладчык, журналіст Сяргей Чыгрын, больш вядомы як аўтар кніг гісторыка-краязнаўчай і літаратуразнаўчай тэматыкі, даследаванняў пра Слонімшчыну, Беласточчыну, Дзятлаўшчыну і Зэльвеншчыну, а таксама пра лёсы знакамітых беларусаў. А сёлета ў Гомелі выйшла яго кніга вершаў «Слонік і гармонік».

Першая яе прэзентацыя з удзелам аўтара прайшла ў інтэграванай бібліятэцы аграгарадка Сялявічы Слонімскага раёна, куды запрасілі дзяцей з мясцовага прышкольнага летніка «Глыбінка». З задавальненнем вучні слухалі, як Сяргей Мікалаевіч раскаваў пра сваю кнігу, чытаў вершы. Хлопчыкі і дзяўчынкі бралі ўдзел у конкурсах, прапанаваных аўтарам, задавалі

яму шмат пытанняў. Было цікава паслухаць гасця не толькі як паэта, але і як даследчыка роднага краю.

Да мерапрыемства бібліятэка падрыхтавала кніжную выставу «Літаратуразнавец, крытык, паэт, краязнавец – Сяргей Чыгрын», на якой былі прадстаўлены кнігі зямляка.

*Ірына КАРАНЕЦ,
бібліятэкар інтэграванай
бібліятэкі аг. Сялявічы,
Слонімскага раёна*

«А ў нас сёння зажыначкі»

Уздоўж

3. Асот, ... – то чортава ярына (прык.).
8. «Пашлі, Божа, многа ...». З карагоднай зажынкавай песні.
9. Зборышча пладоў, ягадаў на адной галінцы.
10. «Жыта, сынку, жыта, сынку, // Жыта не ..., // Як ту дзеўку не любіці – // Яна чараўніца». З дажынкавай песні «Жыта ў полі».
13. Маленькі жук.
15. «На зары ... носяць, // Пры свячы вячэраюць». З дажынкавай песні «На зары ... носяць».
16. Зямля – галоўны ... нашай Бацькаўшчыны (прык.).
17. «Пасылае Ваню ... // Яравое жыта жаці». З беларускай народнай песні «Пасылае Ваню ...».
18. Плады, што апалі ад ветру, у час навальніцы.
21. Удары ног, капытоў.
22. Той, хто сее зярняты на ніве.
24. Муж канарэйкі.
28. Роўная зямная паверхня.
30. Гульнявы дом.
31. «Жніце, ..., маладыя // У вас сярпачкі залатыя». З беларускай народнай песні «А ў нас сёння зажыначкі».
32. Старая мера плошчы.

Упоперак

1. Край мязы; мяжа.
2. Прадукты харчавання.
3. Пасеяўшы – хоць ..., а не сеяўшы – ні снапа. (прык.).
4. «Ой, у садочку цвіла лілея, // Ды жала жытка ... Марыя». З беларускай народнай песні «Ой, усадочку».
5. Цвёрды мінерал.
6. Паверхня

зямлі.
7. Тое, што і заробаток.
11. «Ды чые там жнейкі ідуць, // Як ..., гудуць, // Залатыя сярпы нясуць?» З дажынкавай песні «Ды чые там жнейкі ідуць».
12. «Рада, рада наша ..., // Што жыта дажала, рада, рада». З дажынкавай песні «Рада перапёлка».
14. Установа спецыяльнага прызначэння.
16. ... мокры – хлеб будзе горкі (прык.).
19. «Тым, хто на полі // З ... ўлета // Дзякую ім, родным, // Дзякую за гэта!». З верша П. Броўкі «Песня хлеба».
20. На бок, грыбок, ... едзе (прык.).
23. Жнівень – ... лета (прык.).
25. «Шкодным можа стаць і ..., // Калі трапіць у гарод». З верша Г. Аўласенкі «... І гарод».
26. Хвароба хлебных злакаў (абл.).
27. Найвышэйшы ўздым у развіцці чаго-небудзь (перан.).
29. У жніўні ... спяшаецца аддаць свае дары (прык.).

*Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ*

Напой ў рацыёне сялянаў у вёсках Іўеўскага раёна з 1921 па 1939 год

(Працяг цыкла. Пачатак у №№ 9 – 14, 24 – 26, 27 – 28)

Гарэлка, якую выраблялі з жытняй мукі, называлася жытнёўка. З аднаго пуда (16 кг) мукі сяляне выраблялі прыкладна 7-8 літраў гарэлкі. Яе захоўвалі ў гліняных і шклянках бутлях. Аднак сяляне рабілі гарэлку тайна, бо за яе выраб польскія ўлады моцна каралі адміністрацыйнымі спосабамі. Дапамагалі ўладам у барацьбе з вырабам гарэлкі ў вёсках і каталіцкія святары. Яны гаварылі пра божую кару за выраб гарэлкі ў хатніх умовах. Таму мужчыны ў сераду пасля наведвання кірмашу часта прыходзілі ў «піцейныя месцы» (так называлі крамы, дзе можна было купіць кубак кавы, шклянку гарэлкі ці бакал пива). Людзі сталага веку ў канцы мінулага стагоддзя ўспаміналі, што шклянка гарэлкі каштавала 2 злотыя (праўда, не памяталі, якой ёмістасці быў посуд). Аднак нецвярозых у такіх месцах практычна не было. Дарослыя мужчыны ўжывалі і пива. Людзі ўспаміналі, што куфаль каштаваў 1 злоты.

Попытам у жыхароў Іўеўшчыны пачынаў карыстацца слабаалкагольны (прыблізна 5-10 градусаў) напой пад назвай медавуха (або – мядуха). Для прыгатавання мёд разам з адыходамі пры медагонцы разбаўлялі ахалоджанай кіпячонай вадой і злівалі ў драўляную пасудзіну. Асобна ў цёплай вадзе разводзілі дрожджы і ўлівалі да разведзенага мёду, дадавалі хмель і старанна перамешвалі. Вытрымлівалі ў халаднаватым месцы 6-8 сутак. Для надання медавусе пэўнага паху і смаку ў яе клалі розныя карэнні, кветкі і зёлкі. Па крэпасці, што залежала ад судноснаў мёду і вады, адрознівалі паўтарак, двайняк, трайняк. З аднаго пуду мёду атрымлівалі сем ведроў мядухі.

З ягадаў і садавіны некаторыя мужчыны пачыналі ў хатніх умовах вырабляць віно. Рабілі віно слівовае, вішневае, з яблыкаў, парэчак. Ягады праціралі праз сіта, у атрыманую вадкасць дадавалі астуджаны да пакаёвай тэмпературы кіпень, цукар і ставілі брадзіць у цёплае месца. Праз тыдзень эсцэвія працэджвалі, пералівалі ў бутэлькі і ставілі да таго часу, пакуль не будзе гатовым. Гатовае віно павінна было быць празрыстым.

Яшчэ мужчыны рабілі настойку. Гэта алкагольны напой, прыгатаваны шляхам халоднага настойвання на спірце розных ягадаў. Настойка магла гатавацца як адзін тыдзень, так і ўсе дзесяць. Вельмі карыснай была настойка з ягадаў каліны. Яе выкарыстоўвалі пры прастудах.

Жыхары вёсак Іўеўшчыны ў гэты час пачыналі ўжываць і наліўку. Рабілася яна з садавіны альбо ягадаў, спірту, цукру, лімоннай кіслаты. Наліўкі гатавалі і выкарыстоўвалі ў хатніх умовах. Добра вымытыя ягады (існуе таксама меркаванне, што ягады, калі яны сабраныя асабіста, а не набытыя, мыць не трэба, бо на іх паверхні ў васковым налёце ёсць прыродныя дрожджы, што спрыяюць брадженню. – «КГ») раскладвалі па бутэльках і засыпалі цукарам. Іх ставілі ў цёплае месца; калі цукар поўнасцю раставаў, усё працэджвалі, разлівалі ў бутэлькі і давалі вытрымацца.

Іван ЗАХАРЭВІЧ

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Жнівень

5 – Аляксандр (1461 – 1506), вялікі князь літоўскі, кароль польскі – 560 гадоў з дня нараджэння.

5 – Дзюбайла Павел Кузьміч (1931, Бярэзінскі р-н – 1995), крытык, літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980) – 90 гадоў з дня нараджэння.

5 – Маркевіч Леанід Аляксеевіч (1896, Вільня – 1980), кампазітар, дырыжор, заслужаны артыст Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

5 – Мішчанчук Уладзімір Андрэевіч (1946, Драгічынскі р-н), актёр тэатра і кіно, педагог, заслужаны артыст Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2012), прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2001) – 75 гадоў з дня нараджэння.

6 – Дробаў Леанід Міканоравіч (1926 – 2002), мастацтвазнаўца і жывапісец – 95 гадоў з дня нараджэння.

6 – Локун Валіяціна Іванаўна (1946, Пінскі р-н – 2016), літаратуразнаўца, крытык, лаўрэат прэміі прэзідэнтаў акадэміяў навук Украіны, Беларусі і Малдовы (2004) – 75 гадоў з дня нараджэння.

10 – Дарафееў Анатоль Максімавіч (1941, Гарадоцкі р-н – 2010), вучоны, краязнаўца, публіцыст, грамадскі дзеяч, педагог, выдатнік асветы СССР, выдатнік вышэйшай школы СССР, выдатнік народнай асветы Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

10 – Татарнікаў Юрый Іванавіч (1941 – 2005), мастак, які працаваў у станковым жывапісе і акварэлі, педагог – 80 гадоў з дня нараджэння.

11 – Дабравольскі Уладзімір Мікалаевіч (1856 – 1920), этнограф, фалькларыст, краязнаўца, лексікограф – 165 гадоў з дня нараджэння.

12 – Калітоўская Клаўдзія Фёдаруна (1911, Навагрудскі р-н – 2002), артыстка балета, педагог, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

15 – Кабржыцкая Таццяна Вячаславаўна (1941), літаратуразнаўца, крытык, лаўрэат Міжнароднай літаратурнай прэміі імя І. Франка (2000) – 80 гадоў з дня нараджэння.

15 – Каратынскі Вінцэс Аляксандравіч (1831, Карэліцкі р-н – 1891), паэт, публіцыст, перакладчык – 190 гадоў з дня нараджэння.

15 – Лалаціна Таццяна Карнеёўна (1891, Рэчыцкі р-н – 1980), дзеяч самадзейнага мастацтва, кампазітар-аматар, хормайстар, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 130 гадоў з дня нараджэння.

16 – Каткова Святлана Сяргеёўна (1941), мастак манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісец, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (2010) – 80 гадоў з дня нараджэння.

16 – Матульскі Раман Сцяпанавіч (1961), вучоны ў галіне бібліязнаўства, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, выдатнік друку Беларусі, ганаровы архівіст Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

18 – Алесь Марціновіч (Аляксандр Андрэевіч; 1946, Слуцкі р-н), літаратуразнаўца, крытык, публіцыст, краязнаўца, журналіст, празаік, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (1998), Нацыянальнай літаратурнай прэміі (2016) – 75 гадоў з дня нараджэння.

19 – Чаховіч (Чаховіч-Ляхавіцкі) Зыгмунт Бярнардавіч (1831, Пастаўскі р-н – 1907), адзін з кіраўнікоў паўстання 1863 – 1864 гг. у Беларусі і Літве – 190 гадоў з дня нараджэння.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПЯРУН – вобраз старажытнай міфалогіі ўсходніх і інш. славянскіх народаў, вярхоўнае язычніцкае бства ўсходніх славянаў, бог грому і маланкі. Падобны да старажытнагрэчаскага бога Зеўса і старажытнарымскага Юпітэра. У старажытных славянаў увасабляў навальнічную хмару, якая дае дождж і спрыяе ўрадлівасці. У «Аповесці мінулых гадоў» сярод багоў Пярун названы першым. У гонар Пярона будавалі свяцілішчы-капішчы (рэшткі некаторых знойдзеныя на тэрыторыі Беларусі). Ідалы Пярона былі пастаўленыя ў Кіеве (побач з Дажбогам) і Ноўгарадзе. Пасля ўвядзення хрысціянства простыя людзі функцыі і рысы Пярона надалі старазапаветнаму пракоку Ільі.

Падоле старажытных беларускіх павер'яў Пярун трымаў у

руках велізарныя жорны, удараў каменем аб камень і выклікаў гром і маланку, асколкі жорнаў ляцелі на зямлю і паражалі, як стрэлы. На ўяўленні пра Перуна зрабіла ўплыў хрысціянская рэлігія: лічылі, што Пярун накіроўвае свае ўдары на чорта, які нібыта хаваўся ў час навальніцы пад дрэвамі. Рэлігійнае значэнне вобраз Пярона страціў у канцы XIX – пачатку XX ст. і знайшоў адлюстраванне ў беларускім фальклоры: старажытныя сякеры называліся перуновымі стрэламі, гром – перуном; з яго вобразам звязаныя беларускія прымаўкі («Пярун яго ведае») і праклёны.

ПЯТАК – 1) грашовы тэрмін на ўсходзе Беларусі ў XVI – XVII стст. У апошняй чвэрці XVI ст. назва паўгроша літоўскага,

парытэтнага 5-і пенязям (першае ўпамінанне ў пісьмовых крыніцах Магілёва ў 1579); у апошняй чвэрці XVII ст. назва трыяка 1570 – 1620-х гг., рэальная вартасць якога была 5 грошаў у медных шэлеггах – барацінках (першае ўпамінанне ў пісьмовых крыніцах Полацка ў 1678); 2) папулярная назва манеты вартасцю ў пяць капеек на тэрыторыі Беларусі, Украіны, Расіі ды інш. з XVIII ст.

ПЯРЭВАРАЦЕНЬ – фантастычны персанаж народных павер'яў і казак; чалавек, ператвораны ці здольны сам дзівосным чынам ператварыцца ў звера, расліну, камень. Узнік на аснове татэмізму. Найчасцей пярэварачень – гэта чалавек, ператвораны чараўніком у воўка, ці сам чараўнік у воўчый вывае (ваўкалак).

Пра пярэваратня пісаў яшчэ старажытнагрэчаскі вучоны Герадот у сваіх аповедах пра Скіфію. На тэрыторыі Беларусі і ў наш час бытуюць творы пра пярэваратня ў розных жанрах фальклору, пра ператварэнні чалавека ў мядзведзя, лася, казу, птушак, дрэвы, кветкі,

камяні. Асабліва папулярныя народныя баладныя песні пра дачку, якая ператварылася ў зызіюлю і паляцела адведаць маці; ці ператварылася ў таполю; пра брата і сястру, якія ператварыліся ў расліны браткі, Іван ды Мар'я.

ПЯРЭЗВЫ – 1) звычайна прапашэння і чыстання ўдзельнікаў вяселля ў хатах сваякоў маладых і іншых вясельнікаў у час вяселля і ў хатах бацькоў пасля яго. Называлі таксама перазоў, гасціна, падвясёлкі, перазовіны, пераводзіны. Наладжваліся з мэтай аказання матэрыяльнай дапамогі бацькам маладых у правядзенні вяселля. Пасля застоля ў хатце маладой хто-небудзь з яе сваякоў (дзядзька-дружка, хросная маці або старшая дружка) запрашаў (перазываў) усю бяседу разам з музыкамі да сябе ў хату. У гэтым выпадку ў бацькоў маладых бралі толькі гарэлку, а чыстанне выстаўлялі сваё.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

Кампаньён

Гумарэска

Як заўсёды, зранку інжынер Максім Пятровіч Зарэчны імчаў на свой родны завод. Быў панядзелак, пачатак новага працоўнага тыдня. І настрой у чалавека быў бадзёры. Сваю працу ён любіў, таму нават па дарозе абдумваў план дзеянняў на сённяшні дзень...

Раптам Максім Пятровіч заўважыў, што на сустрэчу яму рухаецца незнаёмы мужчына. Выгляд заклапочаны, відаць, што чалавек «пасля ўчарашняга». Накіроўваецца прама да яго. «Напэўна, грошай будзе прасіць, каб пахмыліцца, – падумаў Максім Пятровіч і намагаўся ў кішэні двухрублёвую манету, якая засталася пасля ўчарашняга паходу ў краму па заданні жонкі. – Адам, – вырашыў інжынер, – бо чалавек жа пакутуе, трэба праявіць міласэрнасць!»

Міхась СІВА

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 27-28

Уздоўж: 1. Сёмуха. 5. Ліпень. 8. Плечы. 10. Лярд. 12. Асот. 14. Адрасат. 15. Базар. 17. Бяляш. 18. Замуж. 19. Семкі. 20. Вянок. 21. Лінёк. 23. Сталіца. 27. Звер. 29. Гаюн. 30. Лапці. 31. Тайнік. 32. Крэйда.
Упоперак: 2. Мёд. 3. Апад. 4. Лета. 5. Лыка. 6. Ежа. 7. Хлеб. 9. Птушкі. 11. Разуменне. 13. Саломінка. 16. Ражок. 17. Бусел. 18. Завязь. 22. Конь. 24. Толк. 25. Ліпа. 26. Цвік. 28. Рай. 29. Гай.